ДЕКОНС-ЕМА | Друштво за Еколошки Консалтинг

Елаборат за валоризација на Блатен даб (*Quercus robur syn. Quercus pedunculiflora*) с. Кривогаштани, општина Кривогаштани

Во изработката на Елаборатот за валоризација на Блатниот даб (*Quercus robur syn. Quercus pedunculiflora*) во с. Кривогаштани, општина Кривогаштани учествуваше следниот тим:

ДЕКОНС-ЕМА:

1. Менка Спировска, дипл. биолог, овластен експерт за оцена на влијанија врз животната средина;
2. Катерина Алексовска, Дипл. проф. по биологија;
3. Трајче Митев, Дипл. проф. по биологија.

СТРУЧНИ СОРАБОТНИЦИ:

4. Проф. д-р Јане Ацевски, експерт за дендрологија;

ДЕКОНС-ЕМА | Друштво за Еколошки Консалтинг

ТЕХНИЧКИ БРОЈ /05-58

Министерството за животна средина и просторно планирање, презеде активност за валоризација и реваloризација на десет стари, поединечни стебла, лоцирани во неколку општини на Република Северна Македонија. Во регуларна постапка за јавна набавка, консултантската куќа Друштво за еколошки консалтинг „ДЕКОНС-ЕМА", ДООЕЛ од Скопје е избрана да ја реализира споменатата активност.

Активноста е финансирана преку Буџетот на Министерство за животна средина и просторно планирање.

Со проектната задача се опфатени 10 поединечни стари стебла, со изразити хабитуелни карактеристики, кои се евидентирани или прогласени како споменици на природа. При тоа ќе бидат вклучени поединечни стари дрвенести видови, кои се опфатени со Студијата за заштита на природното наследство, изготвена за потребите на Просторниот План на државата (2004).

Ангажманот е регулиран со Договор, заверен под број 05-4667/7 од 29.10.2021 (од страна на Министерството за животна средина и просторно планирање) и под број 0307-50/1 од 01.11.2021 (од страна на „ДЕКОНС-ЕМА").

Овој Елаборат се однесува на валоризација на Блатниот даб лоциран во с. Кривогаштани, во општина Кривогаштани. Содржината на Елаборатот е во согласност со член 94, став (4) од Законот за заштита на природата.

Елаборатот дава дендролошки опис на сегашната состојба на Блатниот даб, неговите морфолошки и фенолошки карактеристики, а во него е опишан и здравствениот статус на растението и досега преземените мерки за заштита. Исто така, Елаборатот предлага мерки за одржување, заштита и унапредување на Блатниот даб. Елаборатот е дел од документацијата која е потребна за отпочнување на постапка за прогласување на Блатен даб во с. Кривогаштани за природна реткост во согласност со Законот за заштита на природата ("Службен весник на Република Македонија" бр. 67/04, 14/06, 84/07, 35/10, 47/11,148/11, 59/12, 13/13, 163/13, 41/14, 146/15, 39/16, 63/16, 113/18 и "Службен весник на РСМ" бр. 151/21).

За потребите од изработка на овој Елаборат беа реализирани работни состаноци со вработените во локалната самоуправа на општина Кривогаштани, неколку теренски посети, со цел да се направи увид во моменталната состојба на Блатниот даб, како и анкета со жителите од неговото опкружување, во однос на историското и културно значење на стеблото.

„ДЕКОНС-ЕМА"ДООЕЛ Скопје

Управител,

Менка Спировска

ЦЕНТРАЛЕН РЕГИСТАР НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Трговски регистар и регистар на други правни лица

www.crm.com.mk

Дигитално потпишан од: CRRSM
Централен Регистар на Република Северна Македонија
Датум и час на потпишување: 23.09.2021 во 13:30:27
Издавач на сертификатот: KIBSTrust Issuing CA for e-Seals
Сертификатот е валиден до: 20.04.2024
Документот е дигитално потпишан и е правно валиден

Број: 0818-50/150020210397415
Датум и време: 23.9.2021 г. 13:30:18

/Електронски издаден документ/

П О Т В Р Д А

за регистрирана дејност

ТЕКОВНИ ПОДАТОЦИ ЗА СУБЈЕКТОТ	
ЕМБС:	6247717
Назив:	Друштво за еколошки консалтинг ДЕКОНС-ЕМА ДООЕЛ увоз-извоз Скопје
Седиште:	СТЕФАН ЈАКИМОВ - ДЕДОВ бр.4-1/10 СКОПЈЕ - ЦЕНТАР, ЦЕНТАР

ПОДАТОЦИ ЗА РЕГИСТРИРАНА ДЕЈНОСТ	
Предмет на работење:	Регистрирана е општа клаузула за бизнис
Приоритетна дејност/ главна приходна шифра:	74.90 - Останати стручни, научни и технички дејности, неспомнати на друго место
Други дејности во внатрешниот промет:	Нема
Евидентирани дејности во надворешниот промет:	Има
Одобренија, дозволи, лиценци, согласности:	Нема

Правна поука: Против овој реален акт може да се изјави приговор до Централниот регистар на Република Северна Македонија во рок од 8 дена од денот на приемот.

СОДРЖИНА

1 ВОВЕД 6
1.1 Методологија на работа 7
1.2 Цел и законска основа на валоризацијата/реваloризацијата 8
2 ОСНОВНИ ПОДАТОЦИ ЗА БЛАТНИОТ ДАБ (*Quercus robur syn. Quercus pedunculiflora*) ВО С. КРИВОГАШТАНИ 10
2.1 Географска положба на природната реткост 10
2.1.1 Макролокација 10
2.1.2 Микролокација 11
3 ОПИС НА МОМЕНТАЛНАТА СОСТОЈБА НА БЛАТНИОТ ДАБ 13
3.1 Морфолошки карактеристики 14
3.2 Фенолошки карактеристики 15
3.3 Проценета старост на Блатниот даб 15
4 ОПИС НА ВРЕДНОСТА НА ПРИРОДНАТА РЕТКОСТ 16
5 ОЦЕНА НА СОСТОЈБАТА-ЗАГРОЗЕНОСТ НА ПРИРОДНАТА РЕТКОСТ 17
6 МЕРКИ ЗА ЗАШТИТА И УНАПРЕДУВАЊЕ 18
6.1 Досегашни преземени мерки за заштита 18
6.2 Предлог-мерки за заштита и унапредување 18
7 ДОДЕЛУВАЊЕ НА ПРАВОТО ЗА УПРАВУВАЊЕ 26
8 ЗАКЛУЧОК 26
9 КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА И ПРАВНА РАМКА 27

ЛИСТА НА СЛИКИ

Слика 1 Земање изврток од Блатниот даб со Преслеров сврдел и утврдување на возраста со броење и мерење на годовите од извртокот 8
Слика 2 Блатниот даб *Quercus robur syn. Quercus pedunculiflora* (стежер, блатен даб) во село Кривогаштани 9
Слика 3 Географска положба на општина Кривогаштани во рамките на Република Северна Македонија .. 10
Слика 4 Местоположба на селото Кривогаштани во истоимената општина 11
Слика 5 Топографска карта во размер 1:25000 со прикажана локација Блатниот даб во с. Кривогаштани 11
Слика 6 GPS координати на Блатниот даб во с. Кривогаштани 12
Слика 7 Извод од катастарски план каде што се наоѓа Блатниот даб-КО Кривогаштани и КП бр. 7586 12
Слика 8 Сателитска снимка на потесното опкружување на Блатниот даб 13
Слика 9 Поглед на локацијата и опкружувањето на Блатниот даб 13
Слика 10 Хабитус на Блатниот даб 14
Слика 11 Крошна и дебло 15
Слика 12 Кора по деблото и гранките 15
Слика 13 Плодносење, цветење и пролистувањето на Блатниот даб 15
Слика 14 Сива чапја на Блатниот даб 16
Слика 15 Појава на оштетување по деблото и гранките 17

Слика 16 Сеча на гранки 18

ЛИСТА НА ТАБЕЛИ

Табела 1 Преглед на клучните поими кои се користат во Елаборатот 6

Табела 2 Утврдувањето на возраста, со броење и мерење на годови од изврткот земен на терен со Преслеров сврдел 16

Табела 3 Табеларен приказ на мерките за заштита и унапредување..... 25

1 ВОВЕД

Овој Елаборат претставува дел од едно посеопфатно истражување, чија цел е да даде опис на стариот Блатен даб *Quercus robur syn. Quercus pedunculiflora* (стежер, блатен даб), кој се наоѓа во селото Кривогаштани, опис на сегашната состојба (морфолошка, фенолошка, здравствена, еколошка), опис на неговата природна вредност и природна реткост, загрозеност, мерки за заштита, начин на санација/ревитализација, начин на понатамошно одгледување и заштита од абиотски и биотски фактори и унапредување на природната реткост.

За реализација на оваа цел направени се следниве задачи:

- утврдена е точната локација на стеблото, локацијата и природните услови на локалитетот;
- низ неколку теренски увиди утврдена е сегашната состојба на стеблото (морфолошки и фенолошки карактеристики, здравствена состојба, оштетувања, загрозеност);
- направена е фотодокументација и скици;
- применети се научни и стручни истражувачки методи заради добивање релевантни и точни податоци за стеблото;
- консултирана е стручна и научна литература;
- консултирано е локалното население и историските архиви;
- утврдена е правната основа за валоризација и прогласување на природната реткост.

Подолу се дадени објаснувања на некои од поважните и клучни поими кои се користат во овој Елаборат.

Табела 1 Преглед на клучните поими кои се користат во Елаборатот

Поим	Објаснување
Природно наследство	Природно наследство се делови на природата и локалитети кои се состојат од геолошки, физичко-географски или биолошки формации или група на такви формации, кои имаат исклучителна вредност од естетска, конзервациска или научна гледна точка. Природно наследство може да биде: заштитено подрачје, строго заштитен или заштитен див вид, карактеристични минерали и фосили, спелеолошки објекти или природна реткост;
Заштитено подрачје	Географско подрачје со точно дефинирани граници кое има статус признаен и утврден со закон или друг правен акт и е прогласено за заштитено подрачје заради остварување на долгорочна заштита и управување преку преземање на правни и други мерки, а со цел за постигнување на целите на зачувување на природата, продолжување на функциите на екосистемот и со него поврзаните културни вредности.
Споменик на природата	Дел на природата со една или повеќе природни карактеристики и специфични, загрозени или ретки обележја, својства или форми и има посебна научна, културна, воспитно-образовна, духовна, естетска и/или туристичка вредност и функција. Споменици на природата се: езера, реки, клисури, водопади, извори, пештери, формации на карпи, геолошки профили, минерали и кристали, фосили, ретки или автохтони дрвја и грмушки кои се одликуваат со голема старост и специфични хабитуелни карактеристики, како и ограничени мали подрачја на ендемски и ретки животински или растителни заедници значајни по својата научна вредност.
Природна реткост	Компоненти на живата и неживата природа кои како објекти на природата, поради своите научни, естетски, здравствени и други значења, културна,

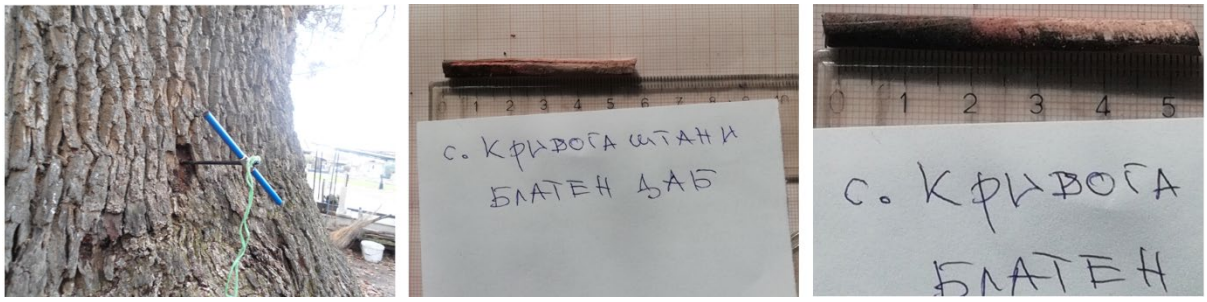
	воспитно-образовни и туристичко-рекреативна функција се под посебна заштита на државата.

1.1 Методологија на работа

За реализација на задачата се користени следниве научни и стручни методи:

- Координатите и локацијата на Блатниот даб во с. Кривогаштани беа утврдени со GPS и потврдени во Катастарот и катастарските скици на градовите и општините, од каде е преземен и катастарскиот број на парцелата и катастарската општина. Локалитетот е опишан според положбата каде што се наоѓа стеблото;
- На терен се мерени и проверувани следниве аспекти:
  - ✓ Морфолошки карактеристики
  - o обем на коренов врат (пантлика);
  - o обем на градна висина (пантлика);
  - o висина на дебло (пантлика);
  - o висина на стебло (висиномер-blumelaize);
  - o висина на крошна (висиномер-blumelaize);
  - o ширина на крошна (пантлика);
  - o форма, структура и боја на кора на дебло и гранки;
  - o разгранетост и форма на крошна;
  - o утврдување на возраст со извртоци (Преслеров сврдел);
  - o фенолошки фази:
    - плодоносење (фруктификација); и
    - цветање;
  - ✓ Степен на Загрозеност
  - o оштетувања на дебло и гранки;
  - o појава на карпофори (габи);
  - o појава на ларви и инсекти;
  - ✓ Досега преземени мерки:
  - o досегашни мерки за санација и ревитализација;
  - o одгледувачки мерки (сеча на гранки);
  - o заштита на стеблото (огради, заштитни знаци);
  - o влијание на околните градежни објекти врз стеблото и неговата форма;
  - ✓ Изработка на нова фотодокументација за сегашната состојба на стеблото и неговата непосредна околина;
  - ✓ Собирање историски податоци и информации од локално население за значењето на стеблото во нивниот живот
  - ✓ Собирање на стара фотодокументација;
  - ✓ Собирање историски податоци и информации од постари граѓани за големината, формата и обликот на некои стари стебла од нивни сознанија или од она што им го пренесувале претходните генерации;
- Во лабораторија и канцеларија е направено:

- ✓ Утврдувањето на возраста, со броење и мерење на годови од извртокот земен на терен со Преслеров сврдел;

Слика 1 Земање извртоk од Блатниот даб со Преслеров сврдел и утврдување на возраста со броење и мерење на годовите од извртокот

- ✓ Консултирање на стручна и научна литература од областа на дендрологијата и заштитата на дрвјата;
- ✓ Консултирање на податоци за досегашни превземени мерки за заштита и санација на дрвата;
- ✓ Консултирање на податоци за досегашни искуства во санација и ревитализација на стари стебла;
- ✓ Консултација на закони, поврзани со прогласување на природна вредност и заштита на природна вредност;
- ✓ Консултирање на податоци од интернет.

1.2 Цел и законска основа на валоризацијата/ревалоризацијата

Министерството за животна средина и просторно планирање, во соработка со научните институции, експерти за геодиверзитет и биодиверзитет, како и невладини експертски организации, прави напори да изврши валоризација на природното наследство и да изготви нови акти за прогласување во согласност со одредбите на законот. Исто така се спроведуваат активности и за ревалоризација на природните вредности на заштитените подрачја, обврска дефинирана во член 187 од Законот за заштита на природата ("Службен весник на Република Македонија" бр. 67/04, 14/06, 84/07, 35/10, 47/11,148/11, 59/12, 13/13, 163/13, 41/14, 146/15, 39/16, 63/16, 113/18 и "Службен весник на РСМ" бр. 151/21). Овие активности се реализираат со делумна финансиска поткрепа од Буџетот на Владата на РСМ (МЖСПП), но и од самите локални самоуправи на чија територија се наоѓа природното добро, како и од билатерални и меѓународни финансиски програми.

Според споменатиот закон, поради научни, естетски и други значења, но и поради културна, воспитно-образовна и туристичко-рекреативна функција, делови од природата се под посебна заштита на државата како природни реткости.

Како природни реткости можат да бидат прогласени одредени ретки, загрозени и ендемични, растителни и животински видови, нивни делови и заедници, рељефни форми, геолошки профили, палеонтолошки и спелеолошки објекти.

Министерството за животна средина и просторно планирање во Актот за прогласување на природната реткост го пропишува начинот на заштита и управување на природната во согласност со Законот за заштита на природата.

Во согласност со членот 94 од наведениот Закон, предлози за прогласување на природна реткост можат да дадат органите на државната управа, советот на општината, советот на општината од градот Скопје и Советот на градот Скопје на чие подрачје се наоѓаат истите, како и други научни установи, други органи, организации, институции и здруженија на граѓани, физички и правни лица.

Согласно Законот за заштита на природата предлозите за прогласување на природни реткости треба да содржат основ за поднесување на предлогот, картографски приказ и Елаборат за

валоризација или ревалоризација на природната реткост кој содржи опис на природната реткост, опис на вредноста на природната реткост за која се предлага заштита на природната реткост, како и предлог мерки за заштита и за унапредување на природната реткост.

Во согласност со член 92 став (3) од Законот за заштита на природата „природните реткости ги прогласува министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на заштитата на природата". Со прогласувањето на природната реткост истата стекнува посебен статус на природно наследство.

Блатниот даб (*Quercus robur syn. Quercus pedunculiflora*) во с. Кривогаштани, кој е предмет на овој Елаборат, не е прогласен за природна реткост во согласност со Законот за заштита на природните реткости.

Во согласност со важечкиот Законот за заштита на природата, со извршената валоризација и утврдувањето на моменталната состојба (еколошки, морфолошки и фенолошки карактеристики), утврдената старост, степенот на загрозеност, досегашните превземени мерки за заштита и унапредување како и значењето на ова стебло за локалната заедница, ќе се даде можност ова дрво да се стекне со статус на природна реткост.

Слика 2 Блатниот даб *Quercus robur syn. Quercus pedunculiflora* (стежер, блатен даб) во село Кривогаштани

Горенаведените аргументи одат во прилог на потребата од спроведување на постапката за валоризација на Блатниот даб (*Quercus robur syn. Quercus pedunculiflora*) и негово прогласување како природна реткост.

2 ОСНОВНИ ПОДАТОЦИ ЗА БЛАТНИОТ ДАБ (*Quercus robur syn. Quercus pedunculiflora*) ВО С. КРИВОГАШТАНИ

2.1 Географска положба на природната реткост

Регион: Пелагониски.

2.1.1 Макролокација

Блатниот даб се наоѓа во селото Кривогаштани кое е административно седиште на истоимената општина. Селото се наоѓа во околината на градот Прилеп на двете страни на регионалниот пат 1306 помеѓу градовите Прилеп и Крушево.

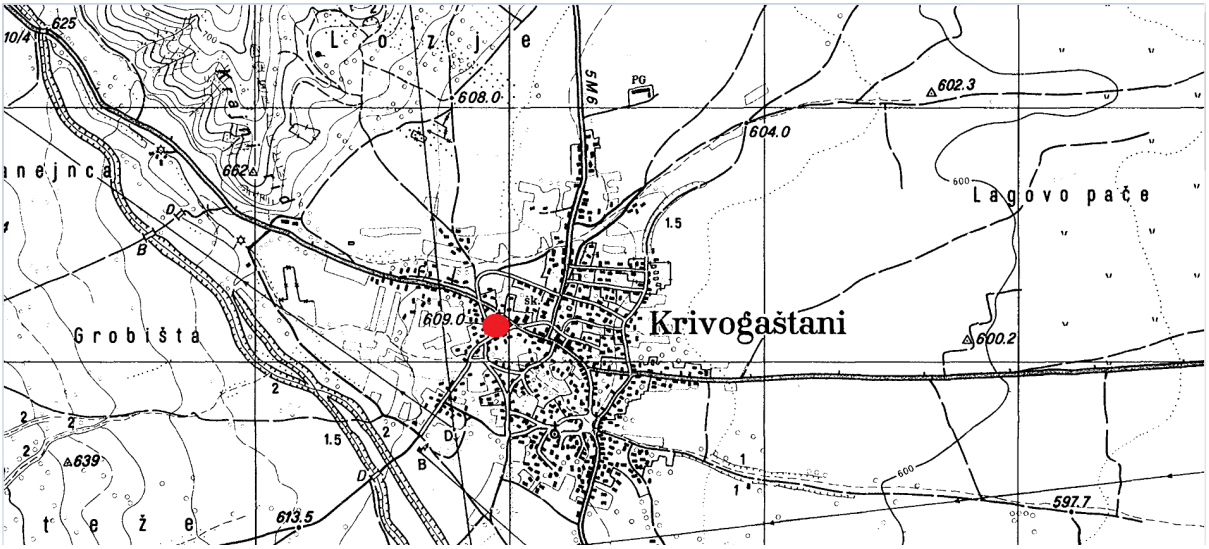

Слика 3 Географска положба на општина Кривогаштани во рамките на Република Северна Македонија

На следната слика е дадена мапа на општина Кривогаштани, со означена локација на селото Кривогаштани каде што се наоѓа Блатниот даб.

Слика 4 Местоположба на селото Кривогаштани во истоимената општина

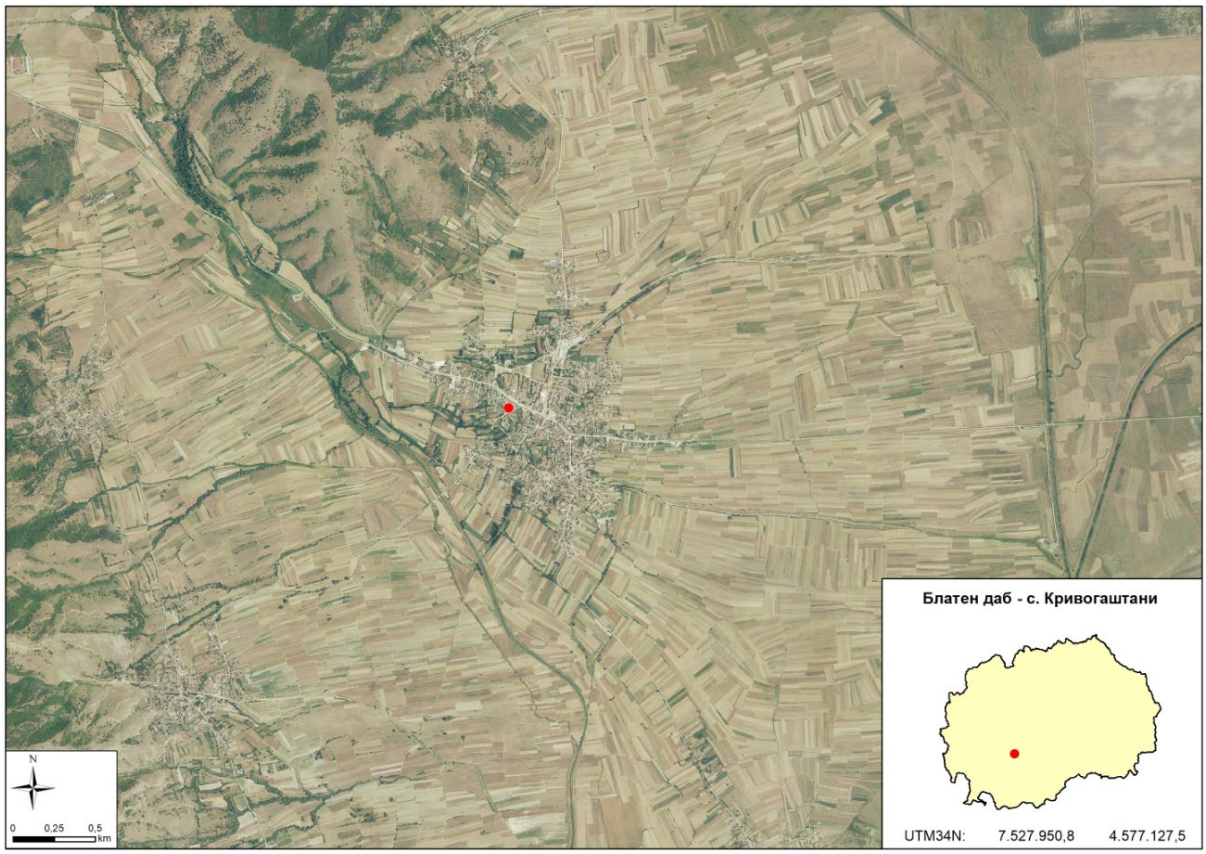
Слика 5 Топографска карта во размер 1:25000 со прикажана локација Блатниот даб во с. Кривогаштани

2.1.2 Микролокација

Блатниот даб, кој е предмет на елаборирање, се наоѓа во центарот на селото Кривогаштани, во заградени селски гробишта и во непосредна близина на селската црква "Св. Димитрија".

Местото каде расте ова дрво припаѓа на КО Кривогаштани, КП бр. 7586 и истото ги има следниве координати:

Координати на блатниот даб	
N	E
41° 20.249′	021° 19.721′

Слика 6 GPS координати на Блатниот даб во с. Кривогаштани

Слика 7 Извод од катастарски план каде што се наоѓа Блатниот даб-КО Кривогаштани и КП бр. 7586

Слика 8 Сателитска снимка на потесното опкружување на Блатниот даб

Слика 9 Поглед на локацијата и опкружувањето на Блатниот даб

3 ОПИС НА МОМЕНТАЛНАТА СОСТОЈБА НА БЛАТНИОТ ДАБ

Овој дел од Елаборатот се однесува на опис на моменталната состојба на Блатниот даб, неговите морфолошки и фенолошки карактеристики, кои се појдовна основа за оценување на вредноста и препорачување на мерки за ревитализација и санација.

3.1 Морфолошки карактеристики

Морфолошките карактеристики го опишуваат надворешниот изглед на стеблото и неговите димензии. Крошната започнува со три многу дебели гранки со дијаметар до 80 cm, истите во повисоките делови од крошната се разгрануваат на поголем број дебели гранки во сите правци (како рогови од елен). Во крошната се забележуваат суви гранки кои делумно се искршени. По деблото и долниот дел од подебелите гранки има појава на водопии (летораści) во форма на густи метли со должина на гранчињата од 1-3 m. Целата крошна изобилува со поголем број на суви гранки. Самото дрво е високо 25.0 m, деблото е високо 6 m, а висината на крошната е 19 m.

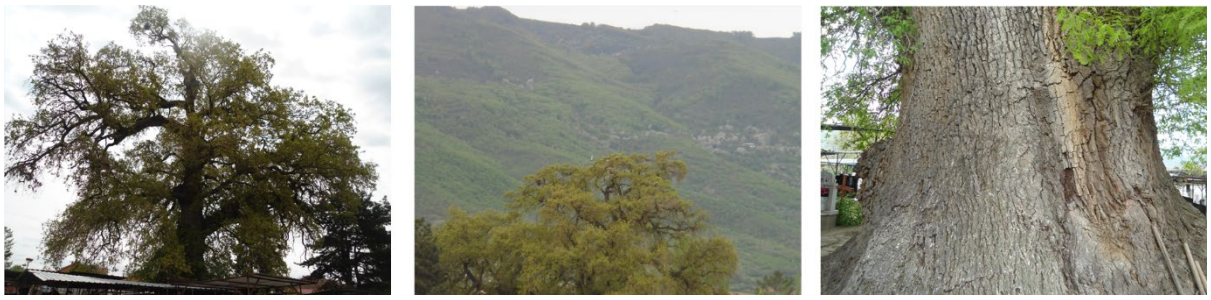
Формата на крошната е широко полутопчесто заоблена. Обемот на крошната е 97,34 m, а ширината мерена кон:

- Север 13,5 m
- Север-југ 33,7 m
- Исток 14 m
- Исток-запад 28,2 m
- Југ 18 m
- Запад 12 m

Слика 10 Хабитус на Блатниот даб

Во основа кореновиот врат на деблото има обем од 14 m, дијаметар на коренов врат 4,46 m и радиус на коренов врат 2,23 m, обемот на градна височина е 9,95 m, дијаметар на градна височина 3,168 m и радиус на градна височина 1.58 m.

Слика 11 Крошна и дебло

Кората по дебло е надолжно длабоко браздесто испукана, со издолжени полигонални плочки со пирамидални или конусни врвни завршетоци. Бојата на кората е жолтеникаво кафеава до сиво кафена.

Кората по гранките слична со кората по дебло , но со поситни и помали полигонални плочки и поплитко набраздување.

Слика 12 Кора по дебло и гранките

3.2 Фенолошки карактеристики

Цветањето и плодоносењето (фруктификација) е средно.

Слика 13 Плодносење, цветење и пролистувањето на Блатниот даб

3.3 Проценета старост на Блатниот даб

Официјални податоци за староста на ова стебло не постојат.

За утврдување на староста (возраста) на Блатниот даб се користеше методата на вадење извртоци од дебло со Преслеров сврдел и броење на годовите, па оттука и староста на овој Блатен даб е приближно околу 632 години.

Табела 2 Утврдувањето на возраста, со броење и мерење на годови од изврткот земен на терен со Преслеров сврдел

Број на направени извртоци	1
Должина на извртоk	6 cm
Број на годови на извртоk	24
Утврдена старост според извртоци	632 години
Утврдена старост според месно население	/

4 ОПИС НА ВРЕДНОСТА НА ПРИРОДНАТА РЕТКОСТ

Блатниот даб се наоѓа во центарот на селото Кривогаштани, во заградени селски гробишта и во непосредна близина на селската црква "Св. Димитрија". Со својата импозантност, пред се голема крошна и дебело дебло го привлекува вниманието на секој минувач и го краси селото. Во селото овој Блатен даб претставува локација за ориентирање, неговата големина, старост, реткост и добра зачуваност го прави да има голема не само природна вредност, туку и културно-историска.

Со цел да се добијат повеќе информации во врска со значењето на овие дрва, од страна на Друштвото за еколошки консалтинг „ДЕКОНС-ЕМА" ДООЕЛ, Скопје, беше спроведена анкета за Блатниот даб, со која се собираа информации од локалните жители на селото Кривогаштани.

Според собраните информации и податоци на 15.12.2021 година, може да се заклучи дека луѓето го препознаваат ова дрво како природна атракција, но и како природен објект кој укажува на многу вековната историја на с. Кривогаштани.

Локалното население смета дека е важно одржувањето на просторот околу старото дрво и неговата заштита бидејќи староста на дрвото ја потврдува долгата историја на селото Кривогаштани и традицијата на луѓето кои некогаш живееле во селото да садат дрвја по повод некој настан како и поради тоа што на овој начин ќе се интензивира неговата атрактивност како објект за посета и фотографирање од страна на туристите кои доаѓаат во градот.

Дабот поради развиената крошна со многу гранки преставува значајно живеалиште и престојувалиште за птици. На повисоките гранки регистрирано е присутво на 10 парови на Сива чапја (*Ardea cinerea*).

Слика 14 Сива чапја на Блатниот даб

5 ОЦЕНА НА СОСТОЈБАТА-ЗАГРОЗЕНОСТ НА ПРИРОДНАТА РЕТКОСТ

Има појава на оштетување на деблото како резултат од кршење на подебели гранки во минатото. Дел од тие оштетувања се калусирани (делумно затворени рани). Избројани се 6 поголеми гранки кои се скршени, а местатата каде се одвоени од деблото се целосно калусирани.

Во основата на кореновиот врат забележана е една карпофора. Забележана е слаба појава на ларви и инсекти (сезонски).

Нема други позначајни оштетувања од абиотски и биотски фактори.

Поради тоа што Блатниот даб се наоѓа во центарот на заградените селски гробишта и во непосредна близина на селската црква, дрвото не било под силни антропзоогени влијанија (кастрење, сечење, лисничарење и други штети од човекот), но не треба да се занемари факторот на копање на гробовите под целата крошна на дрвото-при нивното копање се уништувале голем број на површински и средно длабоки корени.

Слика 15 Појава на оштетување по деблото и гранките

6 МЕРКИ ЗА ЗАШТИТА И УНАПРЕДУВАЊЕ

6.1 Досегашни преземени мерки за заштита

Дабот е опкружен со голем број гробови од сите страни на растојание од 1-2m. Сувите и дебели гранки при невреме се кршеле и ги оштетувале гробовите кои се под стеблото, па се пристапило кон сеча на овие гранки. Но при сечата тешко се повредил работникот секач со моторната пила. Поради таа случка никој повеќе не се нафаќал да ги сече сувите гранки, преовладеал страв и суеверие кај мештаните, бидејќи истото е во црковен двор (вакавско) и гробишта.

Слика 16 Сеча на гранки

6.2 Предлог-мерки за заштита и унапредување

Заради идно соодветно одржување и заштита на Блатниот даб, на кој во моментов се забележуваат одредени недостатоци, се предлага:

- Целосно и правилно отстранување на сувите гранки во крошната на дрвото;
- Пресеците на гранките правилно да се изведат и соодветно третираат да не се оштети централната дрвесина на деблото;
- Спроведување превентивни мерки со зимско третирање, редовни фитосанитарни контроли од стручни лица;
- Може да се врши и повремено ѓубрење како на коренот, така и фолијарно прихранување се со цел физиолошки да се зајакне целото стебло;
- Редовно следење и навремено превентивно да се реагира ако дојде до дисбаланс на развојот на крошната за да не настанат механички оштетувања;

Заради заштита и зачувување на Блатниот даб забрането е да се извршуваат следните активности:

- Палење оган во близина на стеблото или негово опожарување
- Сечење и кршење гранки
- Оштетување на дрвесината на стеблото
- Поставување табли и други материјали на стеблото и во неговата блиска околина
- Расфрлање отпад и шут во близина на стеблото и
- Други активности со кои може да се предизвика промена на визуелен изглед на стеблото, како и загрозување на неговиот биолошки опстанок.

Дозволени активности:

- Спроведување континуиран мониторинг на здравствената состојба на Блатниот даб,
- Преземање на континуирани конзерваторски мерки во соработка со експерти
- Промовирање на заштита и зачувување на стеблото на Блатниот даб.

Се препорачува покренување на иницијатива од страна на Општината Кривогаштани за зајакнување на јавната свест кај луѓето, што би се одвивало преку јавните медиуми, потоа преку вклучување на темите за значењето на Блатниот даб за селото Кривогаштани во јавните манифестации кои се одржуваат во селото, организирани дебати, трибини и едукативни работилници во основните и средните училишта, кои ќе бидат посветени на Блатниот даб и неговото значење како карактеристично обележје на селото Кривогаштани, но и како природна реткост итн. Притоа, можат да се користат примери на добри практики од други земји, каде одамна постојат дрвја со значајни хабитуелни карактеристики и кои имаат заштитен статус.

Табела 3 Табеларен приказ на мерките за заштита и унапредување

Ред. бр.	Опис на мерката	Цел на мерката	Временски распоред на реализација
I АКТИВНОСТИ ЗА ОДРЖУВАЊЕ			
1.	Отстранување на сувите гранки и правилно изведување на пресеците на гранките и нивно соодветно третирање	Одржување на формата на крошната Спречување на оштетување на централната дрвесина на деблото	Континуирано
2.	Соодветно третирање на претходно направените оштетувања од нестручно сечење и санирање на гранките	Спречување на ширење на деструктивните процеси во дрвото	Во најбрз можен рок
3.	Зимско третирање на дрвото	Спречување на појава на паразити и болести	Континуирано, пред настапување на зимата
4.	Редовни фитосанитарни контроли од стручни лица	Следење на општиот здравствен статус на дрвото	Континуирано
5.	Повремено ѓубрење како на корењата, така и фолијарно прихранување	Зајакнување на стеблото	Континуирано
II АКТИВНОСТИ ЗА ЗАЈАКНУВАЊЕ НА ЈАВНАТА СВЕСТ ВО ОДНОС НА ЗНАЧЕЊЕТО НА БЛАТНИОТ ДАБ			
6.	Покренување на иницијатива за зајакнување на јавната свест кај луѓето, што би се одвивало преку јавните медиуми, јавните манифестации кои се одржуваат во општината Кривогаштани и селото Кривогаштани, организирани дебати и трибини во основните и средните училишта за значењето на Блатниот даб за селото Кривогаштани и како споменик на природата	Заштита на Блатниот даб преку зајакнување кај свесноста на луѓето за неговото значење	Континуирано, според динамика одредена од Општина Кривогаштани.

7 ДОДЕЛУВАЊЕ НА ПРАВОТО ЗА УПРАВУВАЊЕ

Тргнувајќи од фактот дека Блатниот даб се наоѓа во селото Кривогаштани, кој пак според територијалната поделба на единиците на локалната самоуправа во Република Северна Македонија припаѓа на општината Кривогаштани, како најрелевантен субјект на кој ќе се додели правото на управување со природната реткост „Блатен даб – с. Кривогаштани", се препорачува да биде Општина Кривогаштани.

Тоа е во согласност со начелото за супсидијарност од Законот за животна средина, со што општината има право и должност на своето подрачје да ги преземе сите мерки и активности за заштита и унапредување на животната средина.

8 ЗАКЛУЧОК

Здравствената состојба на Блатниот даб е релативно добра, не се забележуваат оштетувања на деблото и гранките.

Има појава на оштетување на деблото како резултат од кршење на подебели гранки во минатото. Дел од тие оштетувања се калусирани (делумно затворени рани). Избројани се 6 поголеми гранки кои се скршени, а местатата каде се одвоени од деблото се целосно калусирани. Во основата на кореновиот врат забележана е една карпофора. Забележана е слаба појава на ларви и инсекти (сезонски).

Поради тоа што Блатниот даб се наоѓа во центарот на заградените селски гробишта и во непосредна близина на селската црква, дрвото не било под силни антропогени влијанија (кастрење, сечење, лисничарење и други штети од човекот), но нетреба да се занемари факторот на копање на гробовите под целата крошна на дрвото. При нивното копање се уништувале голем број на површински и средно длабоки корени.

Дабот поради развиената крошна со многу гранки преставува значајно живеалиште и престојувалиште за птици. На повисоките гранки регистрирано е присутво на 10 парови на Сивата чапља (*Ardea cinerea*).

Покрај староста на Блатниот даб, неговиот хабитус, естетската функција во просторот, ова дрво има и културно-историско значење за селото Кривогаштани.

Заради ова, а во согласност со Законот за заштита на природата, се препорачува Блатниот даб (Quercus robur syn. Quercus pedunculiflora) лоциран во селото Кривогаштани да биде заштитено како природна реткост. Како најрелевантен субјект на кој ќе се додели правото на управување со природната реткост „Блатен даб-с. Кривогаштани", се препорачува да биде Општина Кривогаштани.

Општина Кривогаштани, како како субјект за управување со Блатниот даб во с. Кривогаштани, во соработка со научни институции и експерти и восгласност со мерките за заштита и унапредување предложени во овој Елаборат, ќе се задолжи да изврши санација и ревитализација на стеблото, што ќе придонесе за негово понатамошно опстојување.

9 КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА И ПРАВНА РАМКА

- К. Мицевски (1993): Флора на Република Македонија Том I, св.2
- Х. Ем (1967) Преглед на дендрофлората во Македонија, спонтани и супспонтани видови.
- С. Џеков (1985) Дендрологија
- Jean-Denis Godet (2000) Drvece I grmlje
- C. J. Humphries, J. R. Press, D. A. Sutton (2004) The Hamlynn guide to trees of Britain and Europe
- Закон за заштита на природата ("Службен весник на Република Македонија" бр. 67/04, 14/06, 84/07, 35/10, 47/11,148/11, 59/12, 13/13, 163/13, 41/14, 146/15, 39/16, 63/16, 113/18 и "Службен весник на РСМ" бр. 151/21).
- Закон за заштита на природните реткости (Службен весник на РМ бр.41/73)
- Закон за животната средина („Сл. весник на Република Македонија" бр. 53/05, 81/05, 24/07, 159/08, 83/09, 48/10, 124/10, 51/11, 123/12, 93/13, 187/13, 42/12, 44/15, 129/15, 192/15, 39/16, 28/18, 65/18, 99/18 и 89/22);
- Просторен План на Република Македонија ("Службен весник на РМ" бр.39/04)
- Секторската студија за заштита на природното наследство (1999): Министерство за животна средина
- Националната стратегија за заштита на природата со Акционен План (2017-2027). МЖСПП, 2018)
- Националната стратегија за биолошка разновидност за период (2018-2023). (МЖСПП, 2018)